

Instrucció tècnica per a l'aplicació de criteris de sostenibilitat en la neteja i la recollida selectiva de residus d'edificis

Programa Ajuntament + Sostenible

Introducció

L'Ajuntament de Barcelona, seguint les línies que estableix el Compromís ciutadà per la sostenibilitat 2012-2022, el Pla de prevenció de residus municipals de Barcelona (2012-2020) i el Pla metropolità de residus municipals, treballa per minimitzar els impactes ambientals derivats de l'activitat als edificis municipals.

Aquesta instrucció tècnica dona resposta a la Mesura de govern de contractació pública responsable amb criteris socials i ambientals (2013) i al Decret d'Alcaldia sobre contractació pública responsable amb criteris socials i ambientals de 20 de novembre de 2013, que preveu la publicació d'instruccions tècniques per definir els criteris ambientals específics que cal aplicar en la compra i contractació dels grups de productes i serveis definits com a prioritaris, entre els quals es troben els productes i serveis de neteja d'edificis.

La instrucció pren com a punt de partida els contractes de neteja d'edificis i recollida selectiva de residus dels edificis i locals municipals, tal com estan concebuts en el moment de la redacció de la instrucció, és a dir, contractes que inclouen en un mateix objecte tant les tasques de neteja, els productes de neteja i el subministrament de materials fungibles, com les de retirada dels residus en totes les seves fraccions, de les quals preveu i defineix la recollida selectiva de les fraccions recuperables.

1. OBJECTE

Aquesta instrucció tècnica té per objecte definir, de conformitat amb el Decret d'Alcaldia sobre contractació pública responsable amb criteris socials i ambientals, els criteris per a clàusules ambientals per a la contractació de serveis de neteja i retirada de residus d'edificis, així com per a la contractació d'altres tipus de serveis que incloguin tasques de neteja com a part de la seva execució.

Per assolir aquest objectiu, aquesta instrucció:

- a. Defineix les prioritats que s'han de tenir en compte en la definició del servei i les tasques a executar
- b. Defineix els criteris ambientals que cal aplicar en la contractació de serveis de neteja d'edificis i retirada selectiva de residus, inclosos els relacionats amb determinats productes
- c. Defineix criteris ambientals que cal aplicar en la contractació d'altres tipus de serveis que inclouen tasques de neteja
- d. Estableix el sistema de seguiment

2. ÀMBIT D'APLICACIÓ

2.1 Àmbit subjectiu

D'acord amb el Decret d'Alcaldia sobre contractació pública responsable amb criteris socials i ambientals, aquesta instrucció s'aplica als contractes subscrits per l'Ajuntament de Barcelona i les entitats dependents que tenen la condició de poder adjudicador, que tinguin per objecte contractual la neteja o retirada de residus d'edificis, locals i dependències municipals.

2.2 Incorporació en els plecs

Tots els òrgans de contractació estan obligats a complir aquesta instrucció, i hauran de garantir que en tots els casos s'apliquen els criteris ambientals generals referits al servei, així com els criteris per a productes.

En el cas de contractes d'altres tipus de serveis que incorporin tasques de neteja, els òrgans de contractació hauran d'aplicar i adaptar els criteris bàsics conforme a les característiques del contracte, de manera que el fet d'incorporar-los i complir-los no tingui una repercussió negativa en la prestació del servei contractat.

2.3 Excepció i informe justificatiu

D'acord amb el Decret d'Alcaldia sobre contractació pública responsable amb criteris socials i ambientals, els òrgans de contractació competents o els responsables dels contractes podran considerar que les característiques del contracte no són adequades per incorporar totes o algunes de les clàusules ambientals que estableix aquesta instrucció. En aquests casos, l'òrgan de contractació competent haurà de justificar-ho degudament a l'expedient segons el que especifica l'apartat 4.2.

3. ABAST

Aquesta instrucció s'aplica als contractes de neteja o retirada de residus d'edificis administratius, així com a la neteja de locals i dependències assimilables a edificis d'ús administratiu.

Aquesta instrucció també s'aplica als contractes d'altres serveis, l'execució dels quals prevegi tasques de neteja o retirada de residus, sempre que l'aplicació sigui compatible i no perjudiqui la qualitat del servei objecte de contracte.

Per contra, la instrucció no s'aplica als serveis de neteja o retirada de residus especials, puntuals o regulars, o d'edificis, locals i dependències municipals amb requeriments de neteja específics que es diferenciïn substancialment dels anteriors. Tot i això les prioritats i línies indicades en aquesta instrucció han de servir d'orientació en la seva contractació.

4. PRIORITATS

4.1 Prioritats

La neteja d'edificis, locals o establiments comporta la realització d'un seguit de tasques, pràctiques i ús de productes que per si mateix impliquen una càrrega ambiental. Aquesta s'ha de mantenir en un mínim en relació amb la brutícia que cal extreure. Els criteris ambientals apunten a reduir la càrrega contaminant derivada d'aquestes tasques i de l'ús de productes associat.

Quan es planifiquin les tasques de neteja, per tant, serà prioritari seguir els principis següents:

- Ajustar les freqüències de les tasques a les necessitats i ajustar els horaris de realització d'aquestes per millorar l'eficiència energètica i l'aprofitament de la llum natural.
- Limitar l'ús de determinats productes amb càrrega contaminant elevada, innecessaris o en envasos que en dificulten el reciclatge.
- Fomentar i, en els casos en què sigui possible, prescriure l'ús de productes de neteja efectius i amb menys càrrega contaminant.
- Fomentar i, en els casos en què sigui possible, prescriure l'ús de productes reciclats.
- Prescriure la retirada selectiva com a element intrínsec de la retirada de residus.
- Promoure i garantir, en la mesura que sigui possible, les bones pràctiques ambientals en l'execució del servei: dosificació i ús responsable de productes, estalvi i eficiència, etcètera.

4.2 Informe justificatiu

En cas que la direcció de serveis corresponent o, si escau, l'òrgan de contractació competent, consideri no aplicables les prioritats assenyalades en l'apartat anterior, determinats requeriments o criteris ambientals, o bé consideri el contracte mateix com a no apropiat per a l'aplicació d'aquesta instrucció, ho haurà d'indicar i precisar en un informe justificatiu en què concreti, com a mínim:

- Els requeriments i les característiques especials que requereix el servei contractat.
- Una justificació raonada sobre la impossibilitat de compaginar els requeriments especials amb les prioritats, els requeriments o els criteris ambientals establerts.

Aquest informe estarà a la disposició dels responsables del seguiment d'aquesta instrucció, quan així ho requereixin.

5. CRITERIS AMBIENTALS PER A LA CONTRACTACIÓ DE SERVEIS DE NETEJA

A continuació es detallen els criteris ambientals que cal incloure en els plecs per a la contractació de serveis de neteja o retirada de residus d'edificis:

Criteris generals referits al servei	Criteris per productes
Limitació d'ús de determinats productes	Articles de paper i cartró/cel·lulosa
Retirada selectiva de residus	Articles de plàstic
Formació	Productes químics de neteja
	Sabó de rentar mans
	Criteris generals sobre productes

Els plecs hauran de garantir sempre que els licitadors aportin la documentació en què s'acrediti el compliment dels requisits corresponents. En els articles següents s'indica quan cal incorporar els criteris com a especificació tècnica o quan es poden incorporar com a criteri d'adjudicació valorable. En aquest darrer cas l'òrgan de contractació haurà de determinar la puntuació que atribuirà al compliment de cadascun dels criteris d'adjudicació i la fórmula de valoració corresponent.

5.1 Criteris ambientals generals referits al servei

I- Limitació d'ús de determinats productes de neteja

L'òrgan de contractació establirà els requeriments següents en relació amb l'ús de determinats productes:

- Es prohibeix l'ús generalitzat de productes desinfectants altament agressius per al medi ambient (lleixiu o d'altres) en terres i tot tipus de superfícies. Aquest tipus de productes només es podran utilitzar en la neteja dels llocs i elements que suposin un risc de contaminació biològica, i que seran indicats explícitament en el contracte, entre els quals s'inclouran els següents: vàters, forats d'aixetes, piques, plats de dutxa i altres desguassos.

L'òrgan de contractació incorporarà aquesta clàusula en els plecs del contracte, i en cas de preveure l'existència d'altres espais o elements, però que no es puguin incloure de manera detallada en el plec general, s'incorporarà un text que indiqui: "[...] així com dels llocs i elements acordats amb el responsable del contracte de l'edifici en la formalització d'aquest contracte."

- S'exclou l'ús de productes amb finalitat més aparent que de neteja real, com poden ser ambientadors o altres tipus de pastilles, substàncies perfumades o productes anàlegs.
- Queda prohibit l'ús de productes en esprai i tot tipus d'envasos amb gasos propel·lents. Quan calgui, s'utilitzaran ampolles polvoritzadores amb sistema mecànic.

II- Retirada selectiva de residus

Els contractes de retirada de residus hauran d'incloure totes les fraccions de residus que en cada moment i emplaçament de l'edifici siguin objecte de recollida selectiva en el model de recollida selectiva municipal, i que, en general, són les següents:

- Paper i cartró (contenedor blau)
- Envasos lleugers: plàstic, llaunes i brics (contenedor groc)
- Vidre (contenedor verd)
- Matèria orgànica (contenedor marró)
- Rebuig (contenedor gris)

L'òrgan de contractació ha d'establir, abans de preparar els criteris, el model de recollida selectiva interna de residus indicant-hi el tipus i les ubicacions dels contenidors.

Més enllà d'aquestes fraccions, l'òrgan de contractació valorarà quines altres poden ser objecte de la recollida selectiva en l'edifici, entre d'altres:

- Documents (contenedor de paper específic per a la destrucció de documents)
- Piles i bateries
- Cartutxos de tinta i tòners
- Residus mèdics i de farmàcia, si hi ha una dependència d'aquest tipus dins l'edifici
- Etcètera.

Aquestes fraccions poden ser objecte de retirada en el contracte de neteja i recollida selectiva o bé disposar de sistemes de retirada específics per part d'organitzacions especialitzades i promoguts per altres serveis municipals (per exemple, la recollida de cartutxos de tinta i tòners per empreses d'inserció laboral). En aquest darrer cas quedarien excloses del contracte de neteja.

III- Formació

L'òrgan de contractació incorporarà, com a requeriment, que els plans de formació del personal de l'empresa adjudicatària incloguin els aspectes ambientals associats al servei d'acord amb aquesta instrucció, en especial en relació amb:

- L'estalvi energètic i el consum responsable d'aigua
- L'eficiència del consum de productes (transvasament i dosificació de productes)
- L'ús correcte dels productes per a cadascuna de les tasques de neteja
- Les bones pràctiques de prevenció i gestió de residus propis
- La retirada correcta de residus recollits selectivament

El plec establirà que aquests aspectes, juntament amb la resta d'aspectes de formació, es concretaran obligatòriament a l'inici del contracte.

5.2 Criteris per productes

I- Articles de paper i cartró/cel·lulosa

En l'adquisició de productes de paper/cartró es consideraran sempre els criteris ambientals que s'estableixen a continuació:

- Paper higiènic, eixugamans i altres consumibles de cel·lulosa

Per als articles o productes de consum general, l'òrgan de contractació establirà que han de ser produïts a partir de fibres de cel·lulosa 100% reciclada¹.

En el cas d'altres articles o productes específics que el mercat no està en condicions d'oferir en qualitat reciclada, l'òrgan de contractació establirà que el producte ha d'haver estat elaborat amb fibres provinents de fusta amb garanties de legalitat², amb un mínim del 50% de fibres provinents d'explotacions forestals sostenibles (tal com defineixen els estàndards FSC, PEFC o equivalent) o fibra recuperada³.

L'òrgan de contractació podrà establir com a criteri d'adjudicació valorable que l'article o el producte presenti un percentatge superior al 50% de fibra procedent d'explotacions forestals sostenibles o de fibra recuperada.

- Papereres o caixes de cartró per a recollida de residus o altres de similars

En cas que el plec estableixi l'obligatorietat de subministrar caixes de cartró o articles similars, l'òrgan de contractació establirà que han de ser produïts a partir de fibres de cel·lulosa 100% reciclada.

II- Articles de plàstic

En l'adquisició de productes de plàstic es consideraran sempre els criteris ambientals que s'estableixen a continuació:

- Bosses d'escombraries

¹ D'acord amb la definició del Distintiu de garantia de qualitat ambiental per als productes de paper, s'anomenen fibres reciclades tots els residus cel·lulòsics generats després del procés de fabricació, comercialització i consum, i que, després d'una selecció prèvia, tornen a utilitzar-se en la fabricació de paper. Les fibres procedents de retalls de paper de fàbrica no es consideren fibra reciclada.

² En línia amb el Pla d'acció FLEGT de la Unió Europea per combatre la tala il·legal i el comerç derivat de fusta i productes de fusta i el Reglament europeu de la fusta (EUTR: Reglament UE 995/2010 del Parlament Europeu i del Consell, de 20 d'octubre de 2010, pel qual s'estableixen les obligacions dels agents que comercialitzen fusta i productes de fusta).

³ Les fibres recuperades inclouen les fibres reciclades i les fibres procedents de retalls de paper de fàbrica.

L'òrgan de contractació establirà sempre que les bosses d'escombraries grises o negres que l'adjudicatari subministri per a la recollida del rebuig, o per defecte qualsevol fracció de residus quan no es requereixin bosses de colors, hauran de ser d'un mínim del 80% de plàstic reciclat postconsum.

L'òrgan de contractació establirà sempre que les bosses industrials grises o negres que l'adjudicatari utilitzi per a la retirada de residus hauran de ser d'un mínim del 80% de plàstic reciclat postconsum.

L'òrgan de contractació establirà també l'obligatorietat de subministrar bosses de colors per a la recollida selectiva de les diferents fraccions. En aquest cas, es podrà establir un percentatge mínim de plàstic reciclat que s'haurà de determinar en cada moment atenent a les condicions del mercat i valorar-ne un percentatge superior.

A més del color corresponent i quan així es consideri adequat, per a les bosses de recollida de la fracció orgànica es podrà requerir o valorar el subministrament de bosses compostables. En aquest cas s'incorporarà com a especificació tècnica que la bossa ha de complir els requisits de biodegradabilitat en 180 dies, tal com es descriu en la norma UNE-EN 13432:2001. Envasos i embalatges. Requisits dels envasos i embalatges valoritzables mitjançant compostatge i biodegradació.

- Recipients

L'òrgan de contractació, abans de redactar el plec i d'acord amb el model de recollida selectiva interna implantada, determinarà si considera convenient establir l'obligatorietat de subministrar recipients per a la recollida interna de les fraccions objecte de recollida selectiva. En cas que sigui així:

- o els recipients subministrats hauran de disposar del sistema municipal d'identificació (és a dir, hauran d'estar degudament etiquetats) per colors per a cadascuna de les fraccions de recollida selectiva.
- o els recipients podran ser de PE, PS o PP, i es podrà establir un percentatge mínim de plàstic reciclat que s'haurà de determinar en cada moment atenent a les condicions del mercat, i se'n podrà valorar un percentatge superior.

En cas d'utilitzar contenidors de cartró, vegeu els criteris definits per als articles de paper/cartró.

III- Productes químics de neteja

En el subministrament o l'adquisició de productes de neteja es consideraran sempre els criteris ambientals que s'estableixen a continuació.

- Productes bàsics de neteja general

Es consideren productes bàsics de neteja generals els que s'utilitzen en les tasques de neteja habituals i que, per tant, es consumeixen en més quantitat i de manera regular. En concret, es consideren: líquid de fregar, netejaïdres, netejaïdor de superfícies general o multiús i netejaïdor de superfícies ceràmiques.

L'òrgan de contractació establirà sempre com a criteri que els productes compleixin amb algun dels requisits següents, pel que fa a compostos químics en la formulació del producte:

- o exclusions i limitacions referides al Reglament (EC) 1907/2006 (Reglament REACH),
- o exclusions i limitacions referides a les indicacions de perill (frases H i frases EUH) i frases de risc (frases R),
- o exclusions i limitacions referides a concentracions de biocides,

tal com es descriuen en alguna ecoetiqueta de tipus I⁴, com per exemple l'Etiqueta ecològica europea, el Cigne Nòrdic o equivalent).

- Altres productes de neteja: decapants de sòls, abrillantadors, netejadors de moquetes, parquets o altres tipus de superfícies, desembussadors, desinfectants, detergents per rentar plats, detergents, desgreixadors, etcètera.

De manera generalitzada no es poden establir criteris ambientals concrets per a aquests productes tan diversos i tan específics. No obstant això, alguns d'aquests productes especials poden considerar-se productes bàsics en determinats contractes de serveis, tal com es descriu en l'apartat d'altres tipus contractes de serveis que inclouen tasques de neteja.

En aquests casos, l'òrgan de contractació podrà establir el criteri definit en l'apartat anterior per als productes de neteja general com a criteri d'adjudicació valorable per a productes de neteja específics.

IV- Sabó de rentar mans

L'òrgan de contractació establirà sempre com a criteri que els productes compleixin amb algun dels requisits següents, pel que fa a compostos químics en la formulació del producte:

- o exclusions i limitacions referides al Reglament (EC) 1907/2006 (Reglament REACH),
- o exclusions i limitacions referides a les indicacions de perill (frases H i frases EUH) i frases de risc (frases R),
- o exclusions i limitacions referides a concentracions de biocides,

tal com es descriuen en alguna ecoetiqueta de tipus I⁵, com per exemple l'Etiqueta ecològica europea, el Cigne Nòrdic o equivalent.

V- Criteris generals sobre productes

De manera habitual, el subministrament de productes està inclòs com una de les obligacions del contractista en els contractes de serveis. En aquests casos, l'òrgan de contractació haurà d'incorporar els criteris que s'estableixen a continuació:

- Per al manteniment de la qualitat ambiental dels productes

A fi i efecte de mantenir durant tot el període d'execució del contracte la qualitat ambiental dels productes —i, per tant, de l'oferta de serveis de l'empresa adjudicatària— l'òrgan de contractació establirà que qualsevol canvi de producte de neteja requerirà una comunicació prèvia i l'autorització de l'òrgan de contractació, o en lloc seu, del director dels treballs o responsable del contracte.

A aquest efecte, la comunicació del canvi haurà d'anar acompanyada d'una justificació i de tota la documentació requerida en la licitació que garanteixi que es manté el compliment dels requisits corresponents.

- Per mantenir un control i poder fer un seguiment dels consums

Els contractes hauran d'incorporar, en tot el que estigui relacionat amb els aspectes de supervisió i seguiment dels treballs, l'obligatorietat de l'empresa adjudicatària de mantenir

⁴ Les ecoetiquetes tipus I són aquelles que en el procés de certificació incorporen una tercera part independent, segons els requeriments específics de la norma ISO 14024.

⁵ Les ecoetiquetes tipus I són aquelles que en el procés de certificació incorporen una tercera part independent, segons els requeriments específics de la norma ISO 14024.

un control sobre l'aprovisionament de productes consumibles de cada edifici, local o establiment i dels consums regulars.

Si el sistema de supervisió i seguiment no ho preveu específicament, l'òrgan de contractació establirà l'obligatorietat de lliurar informes periòdics de les quantitats de consumibles utilitzats (inclosos els productes de neteja) en el servei per a cada edifici, local o dependència.

- Dosificadors per a productes de neteja

L'òrgan de contractació podrà prescriure o podrà valorar, segons les característiques de l'edifici o la dependència i sense detriment de la qualitat ambiental dels productes de neteja, que l'empresa licitadora proposi i adopti un sistema de dosificació automàtica a partir d'envasos de més volum, de productes en pols o concentrats (dels quals presentarà la documentació corresponent) a ampolles d'aplicació que hauran d'estar sempre etiquetades degudament.

6. CONTRACTACIÓ D'ALTRES TIPUS DE SERVEIS QUE INCLOUEN TASQUES DE NETEJA O RETIRADA DE RESIDUS

En cas d'altres tipus de contracte de serveis, l'execució dels quals inclogui la realització de tasques de neteja o retirada de residus, com per exemple contractes de menjadors, *catering*, explotació de serveis de bar, cessions d'ús d'espais, contractes integrals de gestió d'equipaments municipals, etcètera, l'òrgan de contractació haurà de considerar la inclusió dels criteris ambientals esmentats a continuació, sens perjudici de la qualitat del servei objecte de contracte.

6.1 Criteris ambientals generals referits al servei

Limitació d'ús de determinats productes de neteja

L'òrgan de contractació inclourà les limitacions de productes de neteja indicades en l'apartat 5.1. Segons la tipologia d'ús de l'edifici que sigui objecte del contracte, poden haver-hi requeriments d'higienització i desinfecció específics, per exemple en escoles bressol o residències de la tercera edat. En funció dels usos concrets, l'òrgan de contractació haurà de determinar les zones, les superfícies i els usos on es consideri necessari i per a les quals s'autoritzi l'ús de productes desinfectants.

Retirada selectiva de residus

L'òrgan de contractació inclourà les tasques de retirada selectiva de residus indicades en l'apartat 5.1. En funció de l'objecte del contracte, l'òrgan de contractació haurà de determinar quines altres fraccions, a més de les bàsiques, han de ser objecte de recollida i retirada selectiva, o fins i tot de recollida especial per part de gestors de residus autoritzats, per exemple: olis de cuina, restes de pintures, vernissos, aerosols o qualsevol producte químic en petites quantitats, medicaments, veterinaris...

Criteris de prevenció de residus propis

En funció de l'objecte del contracte, l'òrgan de contractació valorarà determinades pràctiques, com ara l'ús exclusiu de draps en lloc de paper eixugamans d'un sol ús a les cuines, o l'adopció d'un sistema d'envasos de transport de caixes reutilitzables amb els proveïdors.

6.2 Criteris per productes

Articles de paper/cel·lulosa

L'òrgan de contractació establirà l'obligatorietat de subministrar consumibles produïts a partir de fibres de cel·lulosa 100% reciclada (paper higiènic, paper eixugamans, tovallons o d'altres) que haurà de concretar en funció de l'objecte del contracte.

Productes químics de neteja

L'òrgan de contractació establirà l'obligatorietat d'utilitzar en el servei productes de neteja d'acord amb els criteris que estableix el punt 5.2. En funció del servei concret, l'òrgan de contractació haurà de determinar quin tipus de producte dels a priori considerats com "altres", es poden considerar aquí productes de neteja bàsics que poden ser objecte dels requeriments ambientals assenyalats, com per exemple, desgreixadors, líquids per rentar plats o detergents.

Sabó de rentar mans

En cas que les tasques del servei estableixin l'obligatorietat de subministrar aquest article d'higiene a les dependències objectes del contracte, l'òrgan de contractació establirà el criteri que s'indica en l'apartat 5.2.

7. SISTEMA DE SEGUIMENT

D'acord amb el Decret d'Alcaldia sobre contractació pública responsable amb criteris socials i ambientals, el responsable del contracte supervisarà que es compleixin i s'executin les clàusules ambientals que estableixen els plecs. Mentre els responsables del Programa Ajuntament + Sostenible no disposin d'un sistema automatitzat de seguiment de l'ambientalització de la contractació, el responsable del contracte remetrà, mitjançant l'adreça electrònica ajuntamentsostenible@bcn.cat, la informació següent:

- Plecs de contractació.
- Còpia de l'informe d'adjudicació, amb el detall de la valoració dels criteris ambientals de les ofertes.
- Llista dels productes que inclou l'oferta de l'empresa adjudicatària.
- Informes de seguiment dels consums de productes. O, per defecte, l'informe de qualitat que inclou els consums.

Els responsables del Programa Ajuntament + Sostenible podran sol·licitar a l'òrgan de contractació l'aportació d'informació addicional.

8. DISPOSICIONS TRANSITÒRIES / ENTRADA EN VIGOR

Aquesta instrucció entrarà en vigor 3 mesos després de publicar-se.

Aquesta instrucció no és aplicable a les licitacions, els expedients de les quals ja s'hagin obert o aprovat, ni als plecs aprovats o les licitacions públiques pendents de resolució amb data anterior a l'entrada en vigor d'aquesta instrucció.